

De Toorts

IVN Zuid-Kennemerland

Nummer 94

Februari 2015

OVER DE TOORTS EN IVN ZUID-KENNERLAND

De Toorts is het blad van IVN Zuid-Kennemerland. Het IVN, Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers, die wil bijdragen aan een duurzame samenleving door mensen te betrekken bij natuur, milieu en landschap. Zo'n 20.000 ervaren vrijwilligers zetten zich actief in voor natuur, milieu en duurzaamheid door middel van allerlei voorlichtings- en educatieve activiteiten. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 170 afdelingen.

Lid of donateur

Leden van het IVN zijn per definitie actief binnen de afdeling. Zij hoeven geen natuurgids te zijn, er zijn voldoende andere activiteiten waar mensen bij nodig zijn.

Mensen die het werk van het IVN een warm hart toedragen maar niet actief willen zijn, kunnen de afdeling financieel steunen. Er kunnen niet genoeg donateurs zijn! Mede door hun steun kunnen wij een groot publiek betrekken bij onze gratis educatieve activiteiten.

Leden en donateurs ontvangen driemaal per jaar De Toorts. Leden ontvangen bovendien het kwartaalblad 'Mens en natuur' van IVN Nederland. De jaarbijdrage is voor leden minimaal € 21 en voor donateurs minimaal € 15.

Bestuur

Jan Saveur (voorzitter), Ingrid Tigchelaar (secretaris), Jan Vonk (penningmeester, ledenadministratie), Heidi van der Marel (lid), Herm Zweerts (lid), Cor Vlot (lid, public relations)

Telefoon: 06 - 5361 5798

E-mail: ivnzk.bestuur@gmail.com; ivnzk.peningmeester@gmail.com

Ledenadministratie: ivnzk leden@gmail.com

Bank: NL89TRIO 0198308728 (Triodos bank) t.n.v. IVN Zuid-Kennemerland te Heemstede

Werkgroepen

Cursussen Arend Reinink, areinink@euronet.nl

Duurzame Leefomgeving Hans Kerkhoff, 023 - 528 8577,

ivnzk.duurzaam@gmail.com

Excursies Erna Schreuder, 023 - 5314647, erna.schreuder@klm4u.com

Excursies op aanvraag Ok Overbeek, 06-31305324,

ivnzk.excursies@gmail.com (stuur een e-mail of een sms)

Excursieplanner Karin Obbink, obbink.karin@gmail.com

Groene Winkel Meins van der Wal, 023 - 538 2839,

ivnzk.groenewinkel@gmail.com

Haarlemmermeer Anneke Wegman annekesylvia@gmail.com

Kinderen Hans Smits, 023 - 5848789, ivnzk.kinderen@gmail.com

Mediacontacten Margo Oosterveen, ivnzk.publiciteit@gmail.com

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk Therese van Groeningen,

023 - 545 0082, theresevangroeningen@planet.nl

Natuurwerkgroep Marc van Schie, 023 - 535 1239,

ivnzk.natuurwerk@gmail.com

Oeverwaluwen Marcel Schalkwijk (Vogelwerkgroep ZK), 023 - 563 6888,

marcel.schalkwijk@quicknet.nl

Toorts ivnzk.toorts@gmail.com

Toortsdistributie Hennie Terpstra, 023 - 542 5205,

terpstra.hennie@gmail.com

Verreikers voor excursies Wim Lutgerink, wimlutgerink@solcon.nl

Website Jan-Willem Doornenbal, Ok Overbeek, ivnzk.webbeheer@gmail.com

Meer informatie over het IVN Zuid-Kennemerland is te vinden op de website www.ivn.nl/zuidkennemerland

INHOUD

Redactioneel	3
In memoriam Theo Litjens	
Fijn IVN'er te zijn	
Van het Bestuur	4
Aankondiging ALV	
Convenant NPZK	
Verslag nieuwjaarsreceptie	5
Aankondiging ledendag	
Natuurrecht	
Diverse aankondigingen	6
Blauw Glidkruid	7
Wandeling rond IJmuiderslag	8
+ routebeschrijving	9
Straatje om	10
Rondje thuis	11
Leven in de sloot	12
Natuur Haarlemmermeer	13
Interview Hans Smits	14
Activiteitenprogramma	15
Fotopagina	16

Colofon de Toorts

Redactie: Esther van den Braak, Jan-Willem Doornenbal, Jany van Dijk, Bertine Hagmeijer, Linda Hartgring en Heidi van der Marel; met medewerking van Laurien van der Vaart

Bijdragen van: Berna van Baarsen, Ans Boogers, Marisca van der Eem, Hans Kerkhoff, Dick Kortekaas, Harry Lips, Wim Lutgerink, Jonne Misset, Arend Reijm, Ans Röling, Jan Saveur, Marc van Schie, Cor Vlot en Herm Zweerts

Foto voorkant: Marisca van der Eem

Druk: Editoo Arnhem (editoo.nl); op papier 'Helo' (met FSC-keurmerk)

De volgende Toorts komt half juni 2015 uit.
Kopij hiervoor kunt u vóór 1 mei 2015 digitaal aanleveren via
ivnzk.toorts@gmail.com

In memoriam Theo Litjens

Op 15 november 2014 overleed ons oudste redactielid Theo Litjens op bijna 92-jarige leeftijd. Theo was IVN-lid van het eerste uur. Ruim dertig jaar werkte hij met hart en ziel voor de vereniging. Velen kennen hem als redactielid, maar hij heeft veel meer gedaan. In de tentoonstellingswerkgroep schilderde en timmerde hij enorme decors. Een IVN-lid zei daarover ooit: zo mooi als onze tentoonstellingen heb ik ze nog nergens gezien. Daarnaast leidde Theo als gids jarenlang groepen mensen rond op onze Paddenstoe-
lendag in Elswout. Toen hij

verhuisde naar de Kleine Houtweg ontdekte hij tot zijn grote vreugde op het terrein van Spaar en Hout grote groepen stinsenplanten. Zo werd een nieuwe excursie geboren en zover wij weten wordt deze nog jaarlijks gehouden. Ook kon Theo prachtig tekenen en schilderen. In 1983 ontwierp hij het voorblad van De Toorts en ook de naam van het blad is zijn vondst. In die redactie van het eerste uur was zijn rol vooral schrijver en organisator. Hij had contacten met de drukker en met degene die de verspreiding verzorgde. Het schrijven ging met de typemachine en het blad werd met knip- en plakwerk in elkaar gezet. Theo ging mee in de overgang naar digitaal werken en hoewel hij het niet makkelijk vond, deed hij het toch. Theo was een dierbaar redactielid. Tot het laatst toe betrokken en bereid om nog even iets op te zoeken of een aardig verhaaltje te schrijven. Theo heeft aan de wieg gestaan van De Toorts, waar wij allemaal nog zo trots op zijn en met plezier aan blijven werken.

Tekst: Jonne Misset en Marisca van der Eem

VAN DE REDACTIE

Een actief voorjaar staat eraan te komen, want deze Toorts staat bomvol aankondigingen van bijeenkomsten, cursussen, excursies en oproepen om actief te worden, zoals met de Natuurkoffer.

Daarnaast blikken we terug, want ervaringen uitwisselen kan ook leuk en interessant zijn. De Nieuwjaarsreceptie was geslaagd met de spannende natuurquiz als hoogtepunt. En de Flora- en fauna-wet bijeenkomst? Lees zelf maar wat Jan Saveur erover schrijft.

Op deze pagina echter staat een stukje met weemoed en een traan, want Theo Litjens, redactielid van het eerste uur, is er niet meer. Jonne en Marisca brengen hem met warmte in herinnering.

Water is het inhoudelijke onderwerp van dit nummer. Ook het landelijke IVN heeft dit jaar opnieuw water als thema. Zoet, zout, beestjes en plantjes, met water kun je vele kanten op. Dat blijkt ook uit de vele activiteiten: van korvisen tot Sloopjesdag, van waterdieretjes tot waterweetjes, in de polder en op zee. Creatief met water! Water blijkt ook voor fotografen een mooi thema. Hoe loopt het met de Toortsredactie? Ik en waarschijnlijk ook de andere nieuwe dames, Jany en Laurien, moeten natuurlijk wennen. Dat aarden gaat echter snel, want het blad moet er gewoon tijdig komen. Onze waardering voor Jonne die jarenlang de Toorts droeg, wordt er alleen maar groter door. Jonne, veel dank en fijn dat je blijft schrijven!

Tekst: Heidi van der Marel

Daarom is het fijn IVN'er te zijn

Opgegroeid aan de rivier de Vecht tussen de bossen in Dalfsen was ik als jongen veel in de natuur te vinden. In dit oude landschap had de omgang met de natuur iets vanzelfsprekends. Ik nam deel aan IVN natuurkampen o.a. in het trilveen bij Muggenbeet, Giethoorn. Later ben ik gaan inzien dat mens en natuur niet altijd samengaan. Dat er harde belangen kunnen zijn. Dat er heel veel mensen op deze wereld zijn die allemaal een beroep op de natuur doen. Bewust of onbewust en niemand kan zonder.

Daarom gaat het precies bij IVN: bewustwording kweken door te laten zien hoe mooi en belangrijk de

natuur is. Enthousiaste vrijwilligers leveren allemaal hun eigen waardevolle bijdrage op allerlei manieren. Als bestuurslid ben ik blij en trots daarvan deel uit te maken. Acht jaar geleden ben ik via de natuurwerkgroep het bestuur binnengekomen. Eén van de leukste wapenfeiten vind ik het behoud van het Oeverzwaluweneiland in de Toolenburgerplas in Hoofddorp. Nu in goede handen bij de Vogelwerkgroep. Mooi ook om te zien dat IVN-ZK de afgelopen jaren groei heeft doorgemaakt. We hebben een stabiel ledenbestand, maar er komt veel uit onze handen. Gelukkig leeft natuur ook steeds meer in de buurten en bij vele groene initiatieven zijn IVN'ers betrokken.

Tekst en foto: Herm Zweerts

VAN HET BESTUUR: COMMUNICATIE

Er zijn zo langzamerhand heel veel organisaties die zich op het publiek bij "Groen" willen betrekken zoals dat heet. Dat "Groen" varieert van boomspiegels tot doetuinen, permacultuur, stadslandbouw en gezond (in de natuur) wandelen. Op de netwerkvond van het platform Haarlem Groener op 11 november wemelde het van de groene initiatieven.

Als IVN moeten we ons blijven onderscheiden met educatie aan het publiek. Maar door al die andere initiatieven wordt het misschien moeilijker voor het publiek om ons nog te vinden, of andersom. We zouden de wijk in moeten met misschien aangepaste activiteiten en zeker met aangepaste communicatie, al weten we nu nog niet hoe.

In het artikel in het vorige nummer over de vraag of IVN moet veranderen komt deze conclusie ook naar voren. Kort na de verschijning werd ik gebeld door Klaar de Jong uit Italië. Zij is een van de oprichters van onze IVN afdeling. Zij hadden vroeger zoveel plezier met hun IVN-activiteiten en ook met de communicatie naar het publiek, vaak met huis-aan-huis briefjes.

Dat artikel kwam goed van pas voor het bestuursoverleg over de beleidsnota 2015-2018. We wilden een dagje naar de hei. Zo kwamen we terecht in het Natuurcentrum Schalkwijk, waar we heel gastvrij ontvangen werden door Thérèse van Groeningen. Als je er nog nooit geweest bent moet je er beslist eens gaan kijken. We besloten

dat Communicatie veel aandacht moet krijgen. Niet alleen naar buiten, maar voor een goede onderlinge band, ook naar binnen. Dit kwam kort daarna ook naar voren in het overleg met de werkgroepcoördinatoren. We moeten er samen aan werken. Als de werkgroepen hun plannen nog toevoegen kan een nieuwe beleidsnota ter goedkeuring naar de Algemene Leden Vergadering op 11 maart.

Namens het bestuur wens ik alle leden en donateurs een goed en gezond 2015 met vele inspirerende IVN activiteiten.

Bestuur IVN-ZK.

Jan Saveur, voorzitter

Natuurinformatiecentrum Schalkwijk.
Foto: Jan Saveur

Samenwerking verlengd

De samenwerkingsovereenkomst tussen het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NPZK) en IVN Zuid-Kennemerland is tot 2017 verlengd. De eerste termijn van drie jaar was verstreken. Een paar kleine dingen zijn aangepast en op 25 november 2014 hebben de voorzitters de nieuwe overeenkomst feestelijk ondertekend tijdens de druk bezochte Vrijwilligersavond van het NPZK.

Tekst: Jan Saveur

Tekenen convenant NPZK.
Foto: Heidi van der Marel

Van het Bestuur

UITNODIGING ALGEMENE LEDENVERGADERING 11 MAART

Onze jaarlijkse Algemene Ledenvergadering zal plaatsvinden op woensdag 11 maart om 20.00 uur in het instructielokaal van Thijsses Hof, Mollaan 4 te Bloemendaal.

De agenda staat nog niet in detail vast, maar alle leden ontvangen die tijdig samen met het jaarverslag. De gewone vergaderpunten willen we zo snel mogelijk afhandelen. Er zullen enkele korte presentaties zijn over actuele zaken. Daarnaast zal er ruim de tijd zijn om informeel met elkaar van gedachten te wisselen onder het genot van een hapje en een drankje.

Zijn er punten waarvoor je aandacht wilt in de vergadering, laat het graag voor 22 februari weten aan de secretaris of aan de voorzitter.

De ALV is een statutaire bijeenkomst, die eens per jaar moet plaatsvinden. Het is ook een van de weinige gelegenheden dat veel leden elkaar kunnen ontmoeten. Praktisch en ook heel gezellig. Noteer dus 11 maart in je agenda en kom!

NIEUWJAARSRECEPTIE

Wat is duivenmelk? Is een snotolf een kwal, een worm of een vis? En hoe zit het met het trekgedrag van de zalm? Gaat ie op zijn neus af, of op zijn ogen? De Grote Natuurquiz was het hoogtepunt van de gezamenlijke nieuwjaarsreceptie van de Vogelwerkgroep, KNNV en IVN Zuid-Kennemerland.

Op 11 januari vond de receptie plaats in het Seinwezen, een duurzaam verbouwd en beheerd industrieel monument in een vergeten hoekje van Haarlem aan het spoor. Ruim honderd natuurliefhebbers, die in ten minste één en vaak meer van deze clubs actief zijn, praatten geanimeerd bij met een drankje en hapje, neusden in de geïmproviseerde boekenkraam en luisterden naar de toespraakjes van voorzitters Joop Mourik, Peter van Holland en Jan Saveur. Die keken met voldoening terug op 2014 en vol verwachting uit naar 2015 met de viering van de 150ste geboortedag van Jac P. Thijssen en het 90-jarig bestaan van zijn Hof.

Daarna was het podium voor Wim Lutgerink! IVN natuurgids, maar ook Vogelwerkgroepid en KNNV-er. Twintig gevarieerde natuurvragen legde hij voor: weetjes, inkoppertjes en instinkers. Makkelijk of moeilijk? In ieder geval interessant en onderscheidend. Uiteindelijk bleken Nico Slotboom en Anneke Koper de beste natuurkenners (of gokkers?!). Daarna ging het samen zijn nog vrolijk voort.

O, ja: Een zalm ruikt of ie de goede rivier optrekt, een snotolf is een vis en duivenmelk is de melkachtige substantie die wordt gevormd door het verwerken van de krop van doffers en duivinnen als er jongen gevoerd moeten worden. Hoewel? Een duivenmelker in de zaal was het daarmee oneens?!

Tekst en foto: Harry Lips

Ledendag naar eiland Tiengemeten op zaterdag 27 juni

Dit jaar gaan we op onze Ledendag op 27 juni naar Tiengemeten, een eilandje centraal in de delta Rijn/Maas/Schelde. Natuurmonumenten is hier sinds 1997 bezig om 700 hectare akkerbouwgrond om te vormen tot een natuurlijk deltalandschap. De ecologische meerwaarde van deze omzetting, die het grootste natuurontwikkelingsgebied van Nederland betreft, is groot en zeker waard om te bezoeken.

Het programma omvat de volgende delen: - Koffie (10-10.30 uur) - Verkenning eiland per fiets - Lunch (13 –14 uur) - Wandelexcursie - Thee/afsluiting (16 uur).

Vervoer: per auto, vertrek 8.00 uur vanuit Huis Ter Kleef.

Kosten: inclusief lunch: €25.- p.p.

Routebeschrijving naar het veer (Nieuwendijk) volgt later.

Deelname: Graag je deelname per mail bij Hans (jfkerkhoff@tele2.nl) of eventueel telefonisch bij Marc (023-5351239 of 5288577) doorgeven. - Ook doorgeven of je met de auto gaat en hoeveel plaatsen je dan beschikbaar hebt. - Indien hiervoor belangtelling bestaat kan voor degenen die fysiek moeite hebben met een wandelexcursie een huifkartocht worden georganiseerd. De aanvraag hiervoor gaarne ook bij de opgave van deelneming vermelden.

We horen graag van jullie!

Tekst: Marc van Schie en Hans Kerkhoff

CURSUS NATUURBESCHERMINGSRECHT

Ik dacht al heel lang dat je als natuurgids enigszins moet weten hoe de natuurbescherming wettelijk is geregeld. November 2014 kon ik deelnemen aan een cursus Natuurbeschermingsrecht. De Groene Academie Noord-Holland organiseerde deze cursus van één avond.

In Nederland regelt de Flora- en faunawet (1998) de bescherming van wilde planten en dieren. Doel is behoud en mogelijk uitbreiding van de biodiversiteit. In principe is iedere handeling of ingreep in de beschermde natuur verboden. Je mag planten van beschermde soorten niet plukken en beschermde dieren niet verstoren, maar een scala aan ontheffingen en vrijstellingen is mogelijk. Het bevoegd gezag daarvoor is het Ministerie van Economische Zaken, waaronder Natuur en Biodiversiteit ressorteert. Ontheffingsaanvragen hebben met veel ecologische factoren te maken.

De juridisch beschermde soorten staan niet in de Rode Lijst, maar in

tabellen 1, 2 en 3, te vinden op www.overheid.nl. Mag je als natuurgids in een beschermd gebied voor het educatieve doel een bloem plukken of in de buurt komen van beschermde nesten? Ja, behalve voor zwaar beschermde soorten. Daarvoor is ontheffing nodig.

De Natuurbeschermingswet (1998) betreft de beschermde gebieden van Natura-2000. Dat zijn de gebieden volgens de EU Vogelrichtlijn (1979) en de EU Habitatrichtlijn (1992). De 162 Natura-2000 gebieden in Nederland zijn een klein deel van het Europese Natura-2000 Netwerk. Dit overlapt het Nederlandse netwerk van de Ecologische Hoofd Structuur (EHS), dat overigens geen juridische bescherming biedt.

De cursus ging nogal in op procedures voor ontheffingen, vergunningen en bezwaren. Ik kijk uit naar een korte, praktische cursus speciaal voor natuurgidsen!

Tekst: Jan Saveur

BEETJE GROEN, GROTE INVLOED

Wat doet de natuur met je hersenen? Tijdens de IVN-meeting Groen en Gezondheid op 11 december nam wetenschapsjournalist Mark Mieras ons mee ons brein in. Een interessant verhaal dat ik graag hieronder doorgeef.

In 2014 wonen wereldwijd meer mensen in stedelijke gebieden dan in een natuurlijke omgeving. Stedelingen scoren veel hoger dan gemiddeld op psychische problematiek. Uit hersenonderzoek blijkt dat bij hen het visuele deel van het brein hyperactief is en dat ze vooral nadenken over andere mensen. Dat maakt hen stressgevoelig. Mensen die meer in de natuur leven zijn vooral bezig met dingen die zij waardevol vinden en reflectie op zichzelf. Groen helpt reflecteren.

Veelbloemige salomonszegel
Foto: Jan-Willem Doornenbal

20 minuten natuur

Een beetje groen per dag blijkt veel impact te hebben. Bij kinderen met ADHD leidt 20 minuten in de natuur per dag tot aanzienlijk minder problemen. Een uurtje wandelen door mensen met diabetes heeft een positief effect op hun bloedsuikerspiegel (Biowalking). Beelden van echte natuur (dus geen beeldscherm) helpen ook. Je ziet een toename van groene kantoren en schoollokalen. Je kunt ook de natuur naar binnen brengen als mensen zelf niet naar buiten kunnen. Zoals de natuurkoffer in een verzorgings- of ver-

pleeghuis, maar ook bij basisscholen.

Een opmerkelijk onderzoeksresultaat is daarnaast dat mensen die na hun pensioen een nieuwe hobby of uitdaging vinden, minder snel afhankelijk worden. Variatie in beweging stimuleert de brede ontwikkeling van de hersenen en houdt mensen vitaal. Zie ik hier een nieuwe doelgroep voor het IVN verschijnen?

Tekst: Ans Röling

Gevraagd: vrijwilligers natuurkoffer!

IVN wil zorgen dat ouderen die niet meer in staat zijn om zelfstandig naar buiten te gaan, bijvoorbeeld door beginnende dementie, toch in aanraking komen met de natuur. Natuuractiviteiten en natuurbeleving hebben namelijk een positieve invloed op de gezondheid, zeker ook op die van deze groep. In Zuid-Kennemerland zijn we daarom, in navolging van andere IVN-afdelingen, gestart met het Natuurkofferproject. Daarvoor zoeken wij enthousiaste IVN-ers. Wij willen een tot twee keer per maand met twee vrijwilligers op stap gaan met de Natuurkoffer op uitnodiging van geïnteresseerde doelgroepen.

Wat is de Natuurkoffer?

De inhoud van de koffer bestaat uit natuurmateriaal van het seizoen, o.a. foto's, boeken, bladeren, bloemen, takken, planten, bessen, geurige kruiden en andere voor ouderen herkenbare materialen uit de natuur. Materialen die de zintuigen prikkelen, reacties uitlokken en stof tot praten geven. De natuur kan bijvoorbeeld aanknopingspunten bieden voor een gesprek over vroeger. Meer informatie: 06 41152908 of ansivnz@gmail.com. Wij kijken uit naar jullie reactie!

Ans Boogers en Marij van Reijendam

Kom voorjaarsbloemen beleven op de Stinsenplantendag

De afgelopen jaren was de coördinatie van de Stinsenplantendag in Thijssse's Hof in handen van Juut Overmeer. Juut wil stoppen met de organisatie en wij, Cor Vlot en Berna van Baarsen vinden het leuk om het stokje van haar over te nemen. Juut: bedankt voor al die jaren!

Vaak komen nieuwe mensen met nieuwe plannen. Nu ook.

Op 2e Paasdag, 6 april van 11.00-16.00 uur is de hernieuwde Stinsenplantendag.

We gaan naast de excursies voor volwassenen ook speurtochten voor kinderen aanbieden. Hiervoor hebben we de medewerking van de Kinderwerkgroep gekregen.

Daarnaast gaan we de inrichting van het terrein anders aankleden. Behalve plek voor de Groene Winkel denken we ook aan de verkoop van bijvoorbeeld bloembollen, koffie/ thee en soep.

Tenslotte hopen we met nieuwe flyers en posters en een actief PR-beleid niet alleen meer mensen maar ook een jonger publiek te bereiken.

Diverse gidsen, zowel voor volwassenen als voor kinderen, zullen aan de dag meewerken. We vertrouwen op een succesvolle en mooie Stinsenplantendag waar we ook veel van onze IVN-leden hopen te ontvangen.

KNNV basiscursus veldbiologie

Op veler verzoek wordt in 2015 weer een Basiscursus Veldbiologie georganiseerd. De volgende onderwerpen komen aan bod: landschap, planten en systematiek in de biologie, vogels, insecten en waterdier-tjes. De theorielessen zijn op maandagavond en wel op 16 en 30 maart, 20 april, 18 mei en 1 juni van 19.30-21.30 uur. De bijbehorende excursies vinden plaats op de volgende zaterdagen: 21 maart, 4 en 25 april, 30 mei en 6 juni. KNNV- en IVN-leden betalen 30 euro, niet-leden 45 euro. Inschrijven vóór 1 maart a.s. door opgave bij Marja Koning: 023-5289009 of e-mail: marja-franskoning@kpnmail.nl. Gelijktijdig graag het cursusgeld overmaken op Triodos Bank, NL20 TRIO 0198 4666 25 t.n.v. KNNV-afd. Haarlem o.v.v. 'cursusgeld'.

BLAUW EN ANDER GLIDKRUID

Eerst maar even voorstellen: dit is mijn eerste keer in de Toorts, ik wil schrijven over bloemen en planten, met als uitgangspunt wat groeit en bloeit op onze volkstuin, (WZZO), met name dat wat in de nabije natuur ook voorkomt.

Meteen al mag ik schrijven over een van mijn lievelingsplanten, het Glidkruid, in twee afleveringen. Het Glidkruid behoort tot de familie van lipbloemigen, waartoe bijvoorbeeld ook Dovenetel en Zenegroen behoren. Lipbloemigen hebben zover ik weet een vierkante stengel, de bladeren staan om en om tegenover elkaar, en de bloemen hebben dus 'lippen'. De bij of de hommelt landt op de onderlip, wandelt de bloem binnen op zoek naar nectar, waarbij de 'bovenlip' met het stuifmeel de rug van het insect raakt, die daarmee weer andere bloemen kan bestuiven. De bloem kust als het ware zacht en teder het insect met het oog op zijn eigen voortplanting. Romantisch, hè.

Nu het Glidkruid. Dat is een beetje anders gebouwd dan de meeste lipbloemigen. De bloemen staan namelijk niet in (schijn)kransen om de steel, zoals dat bij Dovenetel goed te zien is, maar richten zich naar één kant. Niet meer dan twee per etage. Op het plaatje is dat goed te zien.

Het *Blauw Glidkruid* (*Scutellaria gale-riculata*) zagen Bernd, mijn echtgenoot, en ik voor het eerst in Midden-duin. Daar stond, lang geleden, aan een kruising van sloten, onder de lichte beschaduwing van een vochtig berkenbosje, een prachtige pol jaar in jaar uit te bloeien, tot...het duin ter plaatse vergraven werd, met goede bedoelingen overigens: men wilde de natuurwaarden versterken. Maar de pol Glidkruid was weg en bleef weg, en daarmee de enige voor ons bekende vindplaats hier in de omgeving. Wat niet wil zeggen dat het er ook niet is, sterker, het moet in de omgeving staan, want...op een mooie dag zie ik onder onze Boskoop een plantje staan, ik kijk nog eens goed en wel bliksem: het is Blauw Glidkruid! Op 'eigen' gelegenheid heeft het onze tuin opgezocht. De zaden van Glidkruid zijn behaard en worden verspreid door vogels of zoogdieren. Grote kans dus dat het ergens in de Hekslootpolder te vinden is, waar ons volkstuincomplex gelegen is, misschien in de rietvelden, een van de biotopen waar blauw glidkruid te vinden is.

Een poosje geleden maakten we vanwege een 95-jarige verjaardag een boottochtje door de Haarlemse grachten. Aan de Leidsevaart zag ik iets

Wandelkaart Kennemerstrand

Op de volgende twee pagina's vindt u een uitneembare wandelkaart gemaakt door de IVN'ers Evert Hofland en Maarten Groeneveld. Met een subsidie van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland hebben zij deze kaart professioneel kunnen laten opmaken en drukken. Het is een kaart met drie prachtige wandelingen en we raden aan hem binnenkort uit te proberen op en rond het Kennemerstrand.

Foto: www.kuleuven-kulak.be

staan dat ik vanwege de afstand niet thuis kon brengen. Was het...? De bloempjes van Blauw Glidkruid zijn klein, de boot was in beweging, dus de andere dag ben ik vanaf de wal gaan kijken. Plat op mijn buik op de kade liggend plukte ik een stukje Blauw Glidkruid! In de Flora van Weeda zag ik dat hij bij voorkeur groeit op stenen en houten beschoeiingen en op rotten-de palen. Daarom kwam hij misschien ook onder onze Boskoop. Zijn standplaats wordt afgegrensd door oude houten balken, en vandaar uit begon misschien ook zijn opmars...De volgende keer meer!

Tekst en twee foto's: Dick Kortekaas

wandelingen in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland:

3x Het Kennemerstrand

praktische info

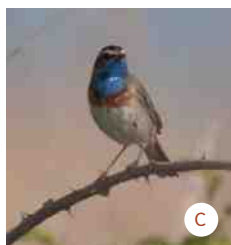
👣 3 tot 8 km ⌚ circa 1 tot 2 uur ➡ start: klimtoren bij Paviljoen Nova Zembla, Kennemermeer 25, 1976 GK IJmuiden

Ontdek de natuur van het Kennemerstrand

Drie wandelingen laten je kennis maken met de natuur en de cultuur van het gebied Kennemerstrand. Te weten:

1. De pier- en strandwandeling 'van alikruik tot zeehond'
2. Het rondje Kennemermeer 'een unieke natte duinvallei'
3. De bunkerroute over de oude zeereep.

Je maakt op een speelse manier kennis met de aanwezige vogels, schelpen en (zeldzame) planten. In de aanwezigheid van bunkers, de vier kilometer lange pier, het uitgegraven Kennemermeer, het strandtoerisme, en de nabije havens en hoogovens, gaat de natuur zijn eigen gang. Soms met de helpende hand van vrijwillige natuurbeheerders.

Een strand en een duinvallei vol verrassingen

Dit bijzondere gebied omvat, op een heel klein oppervlak, een grote variatie aan natuur en cultuur. Denk aan de oorspronkelijke zeereep, waar bovenop de bunkers uit de 2^e Wereldoorlog staan. Dit is een droog gebied met typische **duindoorn vegetatie (A)** en er komen dieren voor zoals zandhagedissen en konijnen. Aan de voet van deze oude zeereep ligt het oorspronkelijke strand. Hier is in 1993 een groot meer gegraven: het **Kennemermeer (B)**. Bij het meer zijn veel vogels te vinden, van **blauwborst (C)**, tot zelfs de visarend aan toe. Er hebben zich spontaan talrijke planten gevestigd, zoals parnassia, knopbies, en orchideeën zoals de **rietorchis (D)**. Om het meer te beschermen tegen de zee heeft de mens een nieuwe zeereep aangelegd. Kenmerkend aan het strand van IJmuiden is de breedte. Na het verlengen van de pieren in de jaren 60 is het strand tot een kilometer aangegroeid en dat proces gaat door. Beginnende duinvorming aan de landzijde van het strand is duidelijk zichtbaar, en op het strand zijn vele soorten schelpen te vinden. Ook liggen er grote plakken veen die van de zeebodem zijn losgeraakt en op het strand zijn angespoeld. Zo is vanaf het strand tot voorbij de oude zeereep de opvolgende verandering in plantengroei in de tijd (successie) binnen een straal van drie kilometer goed te zien. Vanaf de pier kun je met een beetje geluk **zeehondjes (E)** zien.

Start route: Alle drie de wandelingen beginnen bij de klimtoren van Paviljoen Nova Zembla. De wandelingen kunnen ook gecombineerd worden.

Wandeling 1 (4-8 km): Ga het strand op en sla direct rechts af. Wandel langs de duinrand naar de pier. De lengte van de pier is 3 km, volg deze tot je genoeg bent uitgewaaid. Loop langs de zee, en via de eerste of tweede strandopgang weer terug.

Wandeling 2 (3 km): Bij de wandeling rondom het meer houd je het meer links van je. Het strandje bij het meer gaat over in een pad, volg deze tot je aan je linkerzijde het houten poortje met bordje 'natuurgebied' tegenkomt. Ga het poortje door en loop langs het meer, het struikgewas rechts houdend, weer terug.

Wandeling 3 (4 km): Wandel naar de ingang van de parkeerplaats en passeer de slagbomen (u kunt het verkeer aan het einde van de parkeerplaats ontlopen door een stukje duin te pakken). Na de slagbomen sla rechts het bunkerpad in. Volg dit pad tot aan het 'evenwichtskunstwerk' waar een houten trap naar beneden gaat. Onder aan de trap steek je het pad over, het natuurgebied in. Neem na het houten poortje de eerste afslag rechts. Volg het pad tot de parkeerplaats. **> einde**

TIP: Het is mogelijk onder leiding van een natuurgids het gebied te bezoeken. Dit kan zowel als individu als groepsgewijs. Nadere informatie hierover vindt u op de websites:

www.ivn.nl/zuidkennemerland • www.vriendenkennemerstrand.nl

Wandeling 1: Pier- en strandwandeling 'van alikruik tot zeehond'

De eerste begroeiing op het strand is biestwegras. Hiermee begint de duinvorming. Zie je het ontstaan van een klein duintje rondom deze plant? Als het duintje zo hoog is dat er een zoetwatervoorraadtje ontstaat, neemt helmgras het van biestwegras over. Bij de springvloed lijn tref je zeewier en op hout lijkende brokken veen aan. Eeuwen geleden is er veel land afgeslagen en in zee terecht gekomen. Breek eens een stuk doormidden. Zie je nog de resten van planten? Gaten van een centimeter in het veen zijn gemaakt door de boommosse.

Op de pier zie je bijna het hele jaar door **steenlopers** (1) voedsel zoeken (weekdieren en strandvlooiën). De kokmeeuw heeft 's zomers een chocolade bruine kop en 's winters een kop-telefoonje (twee zwarte punten aan de zijanten van de kop). Gelukkigen onder jullie zien vanaf de pier het hoofdje van een zeehond of de vin van een bruinvis in het water.

Op het strand kun je de slakkenhuizen van **wulken** (2), tepelhoorns en alikruiken vinden. Soms vind je van deze weekdieren lege slakkenhuizen die onderaan mooi zijn afgeschuurd. Dan heeft er een **heremietkreeft** (2)

in gewoond. De kreeft beschermt zijn dikke achterlijf door in een leeg slakkenhuis te kruipen. Zoek ook eens naar schelpen met een klein gaatje erin. Met hun rasptong boren wulken en tepelhoorns een klein gaatje in de schelp om er de inhoud uit te slurpen. De mooie kleine geel of roze gekleurde schelpjes heten nonnetjes.

Wandeling 2: Rondje Kennemermeer 'een unieke natte duinvallei'

Aan de oevers van het uitgegraven meer heeft zich een kwetsbare vegetatie ontwikkeld. Er groeit dwergzegge, moeraswespenorchis, zeegroene zegge, stijve ogentroost, parnassia, en knopbies. Andere bijzondere plantensoorten zijn: duizendguldenkruid, duingentiaan en geelhartje. Om deze bijzondere natuur in stand te houden onderhouden sinds 2006 vrijwilligers de oevers van het meer. Via maaien en afvoeren wordt overwoekering door duindoorn en wilg voorkomen.

In en om het water komen allerlei vogels voor. In de rietkragen zit bijvoorbeeld het baardmannetje. Tijdens de trek komen de draaihals en **visarend** (3) voorbij. Het gebied

is omzoomd door ondoordringbaar struikgewas met aan de randen doorgangen naar het strand. In het struikgewas broeden de blauwborst en nachtegaal.

Wandeling 3: De oude zeereep met jonge duinen, bunkers en zeedorpen

Hogerop, richting de **bunkers** (4) is er een wildgroei aan duindoorn ingezet. De oranje bessen van de vrouwelijke struik zijn rijk aan vitamine C en worden gebruikt in sappen en jam. De bessen kunnen in de winter gaan gisten, waardoor vogels als spreeuw, koperwiek en kramsvogel er dronken bij kunnen zitten. Het bunkerpad loopt langs de zware geschutbunkers die in de 2^e wereldoorlog zijn aangelegd. De zee kwam toen tot enkele meters van de bunkers. De bunkers worden door veel mensen beklommen maar pas op: je kunt gevaarlijk vallen in de, vaak door vlierstruiken begroeide, schietgaten. Vervolg de weg over de duinkam met typische duinbeplanting en resten van het zeedorpenlandschap, waar o.a. de nachtsilene en de zeldzame heivlinder interessante elementen zijn.

opdrachtgever IVN Zuid Kennemerland
auteurs Evert Hofland en Maarten Groeneveld
vormgeving inpetto-ontwerp.nl
beeld PWN (kaart), Harm Botman (luchtfoto), Ruud Knol (duindoorn), Jan van der Geld (blauwborst), Jaco Diemeer (jonge duintjes, rietorchis), Ghita Pluijmaekers (zeehond), Evert Hofland (bunkers), Philo (wulk), Hans Schouten (visarend, steenloper)
met dank aan Jaco Diemeer en Hennie Miltenburg van de 'Vrienden van het Kennemerstrand'
www.np-zuidkennemerland.nl

STRAATJE OM

De lucht is griuwgrijs als ik op zondagmorgen naar buiten stap voor mijn Straatje Om. Omdat het thema water is, ga ik vanmorgen beginnen langs het water van de Blekersvaart in Heemstede.

Jammer is wel dat er nu geen waterplanten te zien zijn. Ik stop op de eerste brug en onder mij in het water stoppen ook twee meerkoeten; zij kijken hoopvol omhoog. Als er niets komt, duiken ze zelf omlaag op zoek naar voedsel. Soms komen ze omhoog met wat zwarte slierten, soms met niets. Het is een leuk gezicht dat eens van bovenaf te bekijken. Ze duiken omlaag en met hun poten trappen ze dan flink, zodat ze omlaag schieten.

Een eenzaam lindeblad drijft traag langs de oever. Als je maar lang genoeg wacht aan de waterkant, komen er altijd eenden op je af zwemmen. Zij wachten niet zo lang, schatten je op eten in en zo niet, dan draaien zij om en gaan terug.

Het zijn vier mannen en een vrouw. Zij kan nu nog rustig naast ze zwemmen, maar als straks de hormonen gaan opspelen, dan is zij soms haar leven niet zeker.

Net als ik verder wil gaan zie ik prachtige mossen en korstmossen op het muurtje onder de brugleuning. Gelukkig heeft niemand de neiging gehad dit 'schoon' te maken. Mos maakt stenen zachter van uiterlijk, geeft ze meer kleur, verrijkt ze.

Ik heb hier nog pas gefietst maar heb die groep paddenstoelen niet opgemerkt in de berm, terwijl ze echt niet klein zijn. Sommige zijn bruinzwart, andere bruinbeige. De stukken die er af gebroken zijn laten zien dat zij van binnen vuilwit zijn en dat ze diepe lamellen hebben en een ring onder de hoed. Honingzwam? Maar die groeit toch op hout? Ridderzwam? Die heeft geen ring. Ik weet het niet, geniet er dan maar gewoon van.

De reflectie in het water is van de bloesembomen aan de overkant die in het voorjaar schitterend roze kleuren en als zij uitgebloeid zijn beginnen de bomen op het volgende stuk.

Zij zijn heel donker roze, bijna rood. Maar nu zijn ze nog kaal en dat vind ik ook prachtig. Je ziet dan de ware aard van een boom beter. Nu zien ze er stoer uit, straks zacht, vrouwelijk.

Op een enkele meeuw en kauw na is het stil. In de berm tussen het gras zie ik het groen van fluitenkruid, mijn favoriet in het voorjaar. En distels die er stekeliger en steviger uitzien dan dat ze voelen. Voor me langs de hele vaart een rij in toom gehouden iepen. Naar boven groeien prima, maar niet opzij over de weg.

Ik ga verder naar de volgende brug en zie daar een enorme esdoorn onder een schutting vandaan komen. Een kind-esdoorn staat iets verder. Daar hangt nog geen restant helikopter-vruchtjes aan zoals bij de grote boom. Wat heeft de natuur toch een kracht. Zo'n nietig zaadje is in staat zich zo te ontwikkelen dat het als boom zelfs muren om kan drukken of, zoals hier, de schutting omhoog.

Bij de derde brug is een klein gemaal en ernaast staat een treurwilg. Ik ga daar altijd even onder staan, de lange beweeglijke takken om mij heen. Dat voelt altijd of ik in een sprookjesboek beland ben. Opeens een flinke rukwind. Ik voel dat de takken harder zijn dan ik had gedacht.

Ik ben inmiddels op de Crayenester-singel beland, waar redelijk jonge platanen meegaan in de kromming van de singel. Ze hebben al vruchten en hun huid begint te schilferen. Ik bekijk de korstmossen die erop zitten. De meeste zitten aan de westkant, maar er is een overloop naar de andere windrichtingen. Ik zie verderop dat, als de grijsachtige korstmossen ouder worden ze van de stam afgroeien. Dan wordt het een soort rozet met een rimpelrand.

Ook hier in het water wilde eenden, meerkoeten en twee ander gekleurde eenden. Volgens mij hebben ze een wat grotere snavel dan de wilde eenden maar dat is moeilijk te zien omdat ze niet echt dichterbij willen komen.

Het verenkleed van de ene is donkerbruin met een witte borst. De ander is lichtbeige en heeft geen witte vlek op de borst, maar wat witte veren boven de kont.

Mijn vogelvriend vertelt me later dat het ook wilde eenden zijn met een wat afwijkend verenkleed. Jammer, ik dacht iets bijzonders ontdekt te hebben.

Aan mijn linkerkant het water, aan mijn rechterkant een enorme populier met een omarming van polsdikke stammen van klimop. Ik hoor het geritsel van droog beukenblad en het schelle gekrijs van een groep groene parkieten. Daarna alleen het gekabbel van het water en af en toe het suizen van autobanden in de verte. Dan begint er water uit de hemel te vallen en sluit ik snel mijn rondje af. Toepasselijker kan niet.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

RONDJE THUIS

Lopen langs het water in de winter die nog geen winter is biedt veel minder om over te schrijven dan in de zomer of als er ijs op het water ligt. Maar er is nog genoeg om van te genieten.

*Soms laat de wilg mij toe in zijn
nadenkendheid.
Dezelfde taal ruist door ons heen,
dezelfde tijd.
Met wortels in de grond
en hersenen in 't zwerk
verrichten wij hetzelfde werk.*

Zo begint het gedicht 'oude wilg' van Adriaan Morriën. Nu was de boom natuurlijk kaal maar van de zomer heb ik mezelf erin verstoppt, alsof er een zacht wiegend gordijn om me heen was geslagen, zo beschermd voelde dat.

Net als vroeger worden de wilgentakken nog steeds gebruikt voor allerlei vlechtwerk. Lange wilgensnippers worden echter nu niet meer gebruikt om een pijp of lamp aan te steken, nadat de snipper in het vuur was gehouden. Ik weet niet of de rietsnijders van nu nog de hele dag kauwen op een wilgentakje. Het is wel een manier om je tegen allerlei vervelende ziektes te beschermen als je de hele dag in en rond het koude water bent. De wilg bevat namelijk een belangrijk bestanddeel van het aspirientje: salicylzuur. Maar de wilg zelf kan ook ziek worden. De watermerkziekte is berucht omdat het de vaten verstopt waardoor delen van de boom of de hele boom kunnen afsterven.

Zou de boom daarom bij de Germanen het symbool van de dood zijn? Die arme wilg krijgt wel wat over zich heen. Heksen zouden het als rustplaats hebben gekozen en wil je iemand wat benauwde uurtjes bezorgen, dan legde je een knoop in een wilgentak, dacht sterk aan die persoon en dan zou het werken. Ik heb goed gekeken maar

in deze *Salix babylonica*, of te wel, treurwilg, heb ik geen knopen kunnen vinden.

Tijdens mijn rondje heb ik ook veel korstmossen gezien op de stammen van bomen en op stenen muurtjes. Ik blijf daar gefascineerd naar kijken, helemaal nu ik weet dat zij zelfs in de bijbel voorkomen. Dat las ik in het oude (uit de tijd dat de telefoon nog maar vier cijfers had) boekje 'Kijkjes in het natuurleven' van S. Leefmans. Daarin wordt o.a. verteld dat sommige korstmossen door mensen werden gegeten, zoals vroeger in Palestina. En volgens de auteur is het heel goed mogelijk dat het manna dat uit de hemel kwam vallen tijdens de tocht door de woestijn niets anders is geweest dan 'een korstmos, dat bij groote droogte van zijne onderlaag los raakt en door regen en wind, vooral door de eerste, in dikke lagen bijeen wordt gespoeld, zooals het heden nog gebeurt. Het zijn ingerolde stukjes, ter grootte van een erwt tot die van een hazelnoot... In tijden van groote schaarste bewaart dat korstmosje velen voor den hongerdood en men bakt er dan een voedzaam, zij het dan ook minder smakelijk, brood van'...

Kijk, dat vind ik leuk om te lezen, vooral als het nog in de wat gedragen oude stijl is. Ik heb geen idee over welk korstmos hij het heeft. Ik dacht aan een soort als rendiermos maar of dat daar ook groeide, je denkt dan toch meer aan het koude noorden. En zo blijft de bijbel een boek vol vragen. En dat is leuk want als je alles weet, dan ben je er klaar mee. Dat vind ik dus ook van de natuur, zolang we er nieuwsgierig naar zijn blijft het ons boeien. Neem nu die 'gewone' klimop die we overal om ons heen zien. Zo gewoon dat we hem eigenlijk niet echt meer zien. Maar toen ik voor die grote populier stond waartegen enorme dikke stammen van de klimop (*Hedera helix*) geklemd waren,

toen was ik wel onder de indruk. Naar boven toe een vlechtwerk van dikke en dunnere houtige stammen van de klimop. En als je daar naar kijkt en naar dat groene blad, dan denk je niet meteen aan zeep. Wel als ik in de zomer het roze zeepkruid zie, het *Saponaria officinalis*. Uit oude geschriften blijkt dat de wortels van de plant werden gebruikt om wasgoed te reinigen. Vooral in de wortel zit saponine dat gaat schuimen als het met water in contact komt. Saponine staat ook bekend als houtzeep en dan kom ik terug bij de klimop want daar zit de waskracht in de bladeren. Toen in de laatste oorlog er geen waspoeder meer was, waren er nog mensen die wisten dat de was ook goed schoon werd in een sopje van gekneusd klimopblad en water. Eigenlijk zou er veel meer zeep daarvan gemaakt moeten worden want het is totaal niet vervuילend voor het milieu.

Nu zijn er veel planten die via een andere plant of via muren omhoog klimmen maar geen klimop heten. Die heten bijvoorbeeld winde, maar sommige windes heten in bepaalde streken wel haagklimmer of klimbloem. Wat een geluk dat Linnaeus onze planten Latijnse namen heeft gegeven zodat we dan weten dat al die verschillende streeknamen over een en hetzelfde plantje gaan.

Tekst en foto's: Marisca van der Eem

LEVEN IN DE SLOOT

IVN Zuid-Kennemerland, water en de waterdierjesexcursie, dat hoort bij elkaar. Wie ons daar alles over kan vertellen is Frank Jansen van de kinderwerkgroep. Al jarenlang geeft hij, samen met andere gidsen van de kinderwerkgroep, deze excursie met heel veel plezier. Door de goede ervaringen van de gidsen in de Hekslootpolder en de Poelpolder, geven ze hier jaarlijks de waterdierjesexcursie en dat blijft voorlopig ook zo. Het is een echte gezinsexcursie. Dat is voor de gidsen fijn want dan kunnen zij al hun aandacht geven aan het educatieve deel.

Foto: Hans Smits

De gidsen hebben allerlei attributen bij zich: ruim 20 schepnetjes, witte plastic bakken in verschillende formaten, loepjes en zoekplaten. Eerst doen zij aan de kinderen voor hoe je een schepnet gebruikt. Als de kinderen zelf gaan scheppen nemen ze soms modder mee. Daarom gaat de eerste vangst in de grootste bak. Dan wordt er naar de buit gekeken en die wordt daarna voorzichtig overgedaan in een kleinere bak met helder water. De interessantste vondsten gaan in nog kleinere bakjes.

Ieder gezin krijgt een geplastificeerde zoekplaat en dan gaat het onderzoeken beginnen. Na de vraag: "Wat denk jij dat je hebt gevonden?" wordt er naar de vorm van het diertje gekeken, de hoeveelheid poten en als het nog niet helemaal duidelijk is wordt er een loep bij gehaald. De kinderen reageren heel enthousiast op hun vangsten. Soms zo enthousiast dat ze zelf in het water vallen.

De gidsen vertellen wetenswaardigheden over de vondsten en soms zien de kinderen letterlijk voor hun ogen in de bak dat het in de natuur "eten en gegeten worden" is.

Om de kinderen verschillende plekken te laten ervaren wordt in de Hekslootpolder eerst in stromend water geschept en er wordt er niet veel gevangen. Dan gaan ze naar de sloot met stilstaand water en veel waterplanten en dan merken de kinderen dat daar veel meer waterbeestjes leven. De gidsen vertellen over de leefomstandigheden van de gevangen beestjes en de beestjes die zij op de waterplanten zien. Ook in de Poelpolder wordt op deze manier gewerkt.

Maar ook scholen kunnen zich aanmelden voor een waterexcursie. Dan wordt er in de buurt van de school naar een sloot gezocht. De groepen zijn hier groter, zo'n 10 tot 15 kinderen per gids en extra hulp van de school is dan nodig. Ook is het belangrijk dat er op de school vooraf en na afloop met de kinderen over het onderwerp wordt gesproken. Zo'n groep kinderen wordt weer verdeeld in groepjes van 3 tot 4 kinderen. Ieder heeft een taak heeft en die taken worden afgewisseld. Er is altijd een leuke spanning: wat zullen we vinden? Wat vinden de anderen?

Aan het einde van iedere excursie wordt met elkaar gekeken naar wat er gevangen is. De gidsen vragen: Wat weet je nog over ze te vertellen? Zo wordt alles nog een keer genoemd en dus beter onthouden. En dan leggen de

Een bak met waterbeestjes

Eén van de vangsten: een slak

Twee foto's: Jan-Willem Doornenbal

gidsen voorzichtig de bakken in de sloot, zijn de diertjes weer thuis en gaan de deelnemers en de gidsen ook weer naar huis.

Frank wil de kinderen bewust maken van wat in het water leeft en wat er allemaal in het water gebeurt. "En als wij een bosexcursie geven, dan willen wij ze bewust maken van het leven in het bos."

Tekst: Marisca van der Eem

Foto: Hans Smits

NATUUR IN DE HAARLEMMERMEER

Over kwelwater, verzilting en veel meer gaat dit interview met Anneke Wegman. Veel IVN'ers kennen Anneke als coördinator van de werkgroep Haarlemmermeer. Ze woont in Hoofddorp en werkte tot voor kort bij het Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer.

Sinds de drooglegging in 1852 leven de inwoners van Haarlemmermeer op de bodem van het voormalige meer. Anneke toont een oude kaart waarop rechte sloten te zien zijn.

Veel ervan zijn ondertussen gedempt. "De meeste overgebleven sloten, die tussen de akkers liggen, hebben steile hellingen. Heel dieronvriendelijk en slecht voor de biodiversiteit. Want amfibieën kunnen die steile wanden niet opklimmen, ze worden gedwongen in hun eigen gebied te blijven."

Hoge slootkanten.

"Beter zijn natte oevers met glooiende hellingen. In de nieuwe natuurparken heeft de gemeente meer van deze oevers aangelegd. Deze natuur wordt volwassener, waardoor ook de vogelpopulatie toeneemt. Behalve in Toolenburg zijn er ook populaties oeverzwaluwen op de Boseilanden. In de winter vinden veel watervogels hier een veilige plek. En zomers geven bruine en groene kikkers prachtige kikkerconcerten."

Plattegrond Haarlemmermeerse bos.

Verzilde polder

"Een ander gevaar voor de natuur in de polder is de stijgende zeespiegel. Daardoor neemt de druk in de slootjes van onderaf toe," vervolgt Anneke. "Als er te weinig tegendruk van zoet water is, ontstaan op dunne plekken lekken, ofwel kwelwater, waardoor het water verzilt. In een verzilde polder doen sommige gewassen het minder goed. Het effect van de verzilting op de natuur is dat er minder soorten dieren en planten voorkomen dan voorheen. Schoon zoet water geeft immers de grootste variatie aan flora en fauna." Gelukkig gaat het toch goed met de waterbeestjes in de Haarlemmermeer. Bij de duikclub in de Grote Plas zwemmen paling, snoek, rietvoorns en baars. En een rijkere plek als de Lelievijver op het voormalige Floriadeterrein is niet te vinden in de Haarlemmermeer. Daar wonen waterschorpioenen, staaftwantsen en grote waterkevers, waaronder de geelgerande.

Leren van de natuur

"In de waterkringloop hebben waterbeestjes een functie: aan het aantal dieren en de biodiversiteit kun je de waterkwaliteit aflezen. Als het water vies en troebel is, zijn er meer muggenlarven, pissebedden en tubifex-achtige wormen."

Het veenplasje op het Floriadeterrein, aldus Anneke, is een moeras met weer zuurder water. "Dit plasje is zo schoon dat er zelfs krabbenscheer groeit! Hier zie je libellen, libellelarven en diverse andere waterbeestjes zoals de rugenzwemmer, een wants."

Als coördinator van de werkgroep Haarlemmermeer van IVN Zuid-Ken-

WATERWEETJE 1

Al het leven op aarde bestaat grotendeels uit en is afhankelijk van water. Planten en dieren bestaan gemiddeld voor 70% uit water. Dit water bevindt zich in en rondom de cellen. Het zorgt ook voor de spanning in de cellen zodat bloemen niet hun kopjes laten hangen.

Tekst: Arend Reijm

WATERWEETJE 2

Water is vloeibaar, maar toch worden kleine diertjes en voorwerpen gedragen door het water. Dit komt door de "oppervlaktespanning". Die zorgt ervoor dat er een soort buigzaam vliesje aan de oppervlakte wordt gevormd. Waterdeeltjes trekken elkaar aan door het dipool karakter van het watermolecuul.

Tekst: Arend Reijm

Oever Haarlemmermeerse meer.

Kijk op Haarlemmermeerse meer.

nederland zet Anneke zich in voor biodiversiteit en leren van de natuur. De waterexcursies vormden een deel van de activiteiten in 2014. Een groot succes en daarom organiseert de werkgroep in juni 2015 de landelijke Slootjesdag in het Haarlemmermeerse bos samen met het Hoogheemraadschap, het Natuur en Milieu Centrum en andere groene partijen. Kom vooral meedoen!

Tekst en foto's: Jany van Dijk

NATUURLIJK ZOUT WATER!

Coördinator van de kinderwerkgroep Hans Smits is als korvisser betrokken bij de kinderexcursie 'Vissen met een kor'. In gesprek met Berna van Baarsen vertelt hij enthousiast over schrikpoeder, korvissen en blijde kinderen.

"Mijn eerste associatie met zout water is de zee. De zee is uniek. Daarom zijn wij ook zo gek op het westen, dichtbij de duinen en de zee. De zee is voor mij ruwe natuur en die ervaar ik vooral als het stormt. Daarom gaan we, Cisca, de hond en ik, het liefst naar zee wanneer het flink waait. Dan lopen we van Langevelderslag richting Zandvoort. Daar kunnen we de stilte horen. "In mijn familie ben ik natuurminded opgevoed. Mijn interesse voor de zee komt misschien van mijn opa die platelandsdokter was op Urk. Wanneer het stormde en de vissers op de Zee derzee hun netten uitwierpen, kwamen hun vrouwen bij hem om schrikpoeder te halen. Dat was gewoon meel met suiker hoor, maar volgens hen werkte het wel. "

"Als het weer niet te onstuimig is, gaan we vissen met een kornet, een soort sleepnet dat vanaf het strand over de zeebodem wordt getrokken. We betrekken alle kinderen er bij. Ouders doen ook mee. Samen slepen we het net met touwen en stokken zo'n 200 meter langs de kust. Het werkt aanstekelijk: als een zwaan kleef aan. Die kinderen streven mij voorbij in hun enthousiasme. Als het net wordt uitgespreid op het strand vallen ze van de ene verbazing in de andere. Grijze garnaltjes. Krabbetjes. Allerlei soorten platvisjes waaronder scholletjes in verschillende stadia van groei. En de heremietkreeftjes die in hun leven verhuizen naar steeds grotere schelpen en waarvan je alleen de pootjes ziet."

"Wat het vissen zo spannend maakt, is dat oergevoel van het jagen. Net als het verzamelen van schelpen een vorm van jagen is. Maar het verhaal erachter is net zo belangrijk. Terwijl ik er voor zorg dat het kornet op de juiste manier wordt getrokken en ik de vangst in grote witte bakken doe, weet mijn collega Kees Timmermans de kinderen te boeien met zijn verhalen. Soms zijn het de kinderen die hun ouders weten te verbazen met hun net opgedane kennis."

Kinderen trekken kornet.

"Kinderen zijn niet bang om mee te doen. Dat zit niet in hun beleavingswereld. Het gaat om het spel en de lol. Op blote voeten of in volgelopen laarzen schateren ze het uit, onder de blikken van hun - soms onthutste - ouders. Die blijde koppies: daar doe je het voor. Het kind gewoon het kind laten zijn. Lekker

ravotten en genieten in de natuur. Zo te investeren in onze toekomstige generatie is heel erg leuk en dankbaar werk. Dan zijn ook wij als kinderen zo blij."

Tekst en foto's: Berna van Baarsen

De vangst in de bak.

Activiteitenprogramma Voorjaar 2015

IVN, Beleef de Natuur, afdeling Zuid-Kennemerland

Meer informatie over onze activiteiten op www.ivn.nl/zuidkennemerland

Zondag 15 februari 11.00 – 12.30 uur **Dierensporen en Vogels Koningshof** Parkeerplaats. Overveen. Reserveren NPZK

Zondag 22 februari 10.30 – 12.00 uur **Rondje Oosterplas** Mensen en Thijssebosjes. Ingang Bleek en Berg. Reserveren NPZK

Zaterdag 28 februari 10.00 – 14.00 uur **Schoonmaakactie Broedwand Oeverwaluwen** Toolenburgerplas Hoofddorp.

Aanmelden bij Marcel jwmschalkwijk@gmail.com of 023-5636888

Zondag 1 maart 11.00 – 12.30 uur **Rondje Bolwerken en Kenaupark** Station Haarlem CS

Zaterdag 7 maart 10.00 – 12.00 uur **Vogelzang op Leyduin** Parkeerplaats Leyduin, Heemstede

Zondag 8 maart 14.00 – 15.30 uur **Knoppenwandeling Haarlemmerhout** Parkeerplaats La Place Dreefzicht, Haarlem

Zaterdag 14 maart 10.00 – 12.00 uur **Vogelzang op Elswout** Verzamelen poortgebouw. Reserveren NPZK

Zondag 15 maart 08.00 – 09.00 uur **Met de padden op pad in Koningshof** Parkeerplaats. Reserveren NPZK

Zaterdag 21 maart 11.00 – 12.30 uur **Strandexcursie Zuidpier** Jachthaven IJmuiden. Reserveren NPZK

Zondag 22 maart 12.00 – 13.30 uur **Het landje van Gruijters** Grutto's en smienten. Parkeerplaats Landje v.G. in Spaarndam

Vrijdag 27 maart 2015 9.30-11.30 uur **Mindful wandelen in het Haarlemmermeersebos** ingang Papa's Beach House

Zondag 29 maart 13.30 – 15.00 uur **Kruidenexcursie Ter Kleef** NME Stadskweektuin Kleverlaan

Zondag 29 maart 19.00 – 20.15 uur **Belevingsexcursie** NPZK ingang Bleek en Berg. Reserveren NPZK

Dinsdag 31 maart 18.30 – 20.00 uur **Avondwandeling in wandelbos Groenendaal**. Infopaneel parkeerplaats

Zaterdag 4 april 19.00 – 21.00 uur **Hazen en Paasmaan in Spaarnwoude** vanaf de Liedehoeve, Haarlemmerliede

Zondag 5 april (1e Paasdag) 11.00 – 12.30 uur **Vissen met een kor (sleepnet)** 4-10 jaar. Strandopgang Parnassia.

Reserveren NPZK

Maandag 6 april (2e Paasdag) 11.00 – 16.00 uur **Stinsenplanten op Thijse's Hof** Bloemendaal

Weekeinde 18 april en 19 april 13.00 – 14.00 uur **Bodemdiertjes zoeken bij het Voorjaarsevenement van het NME**

Stadskweektuin, Kleverlaan 9 Haarlem. Meld je aan bij de stand van het IVN.

Zondag 10 mei 12.00 – 16.00 uur **Zee-evenement** JuttersmuZEEum Zandvoort

IVN-ZK Activiteitenprogramma - Meer informatie over onze activiteiten, en meer activiteiten tussen 1 april en 1 juni op www.ivn.nl/zuidkennemerland Excursies gaan **altijd** door, ook als het regent. Aanmelden is **niet** nodig, tenzij aangegeven. Staat er Reserveren NPZK dan is reserveren verplicht via www.np-zuidkennemerland.nl. Geen internet? Bellen kan di. t/m zo. via 023-5411123

 = fietsexcursie; = (ook) voor kinderen; = niet geschikt voor kinderen; = IVN-kraam, Groene Winkel

WATERWEETJE 3

Water bedekt 71% van het aardoppervlak, slechts 3% ervan is zoet water. Het zoet water bestaat voor ongeveer 75% uit Poolijs en de gletsjers in de hooggebergten. Als dat ijs zou smelten, dan stijgt de zeespiegel op aarde met ongeveer 60 meter. De resterende 25% zoet water bevindt zich in rivieren en meren.

Tekst: Arend Reijm

WATERWEETJE 4

Aardappels worden niet gaar als ze op de top van de Mount Everest worden gekookt. Het kook- en ook het smeltpunt is afhankelijk van de druk: het kookpunt ligt lager bij lagere druk en het smeltpunt ligt lager bij hogere druk. De temperatuurschaal van Celsius is gebaseerd op de overgang tussen de vaste, vloeibare en gasvormige toestand van water: ijs smelt bij 0 °C en water kookt bij 100 °C. Daardoor kan er ook bij het schaatsen een laagje water ontstaan tussen de ijzers en het ijs, waardoor je soepeler schaatst.

Tekst: Arend Reijm

WATERWEETJE 5

Omdat het zijn grootste dichtheid heeft bij 4° Celsius, is water zwaarder dan ijs. Ijs drijft op water. Dat is van vitaal belang voor de overwintering van waterplanten en -dieren. Want hoe hard het ook vriest, onder die drijvende ijslaag blijft voor hen genoeg vorstvrije ruimte over, om ongeschonden door de winter te komen.

Tekst: Arend Reijm

Foto's over water in al zijn verschijningsvormen, door Jany van Dijk, Jan-Willem Doornenbal, Marisca van der Eem, Jolanda Giling, Heidi van der Marel en Cees Timmermans.